

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

חופה בליל ל"ג בעומר

שאלה בחתונה הנערכת בליל ל"ג בעומר, ממתי ניתן להיכנס לחופה, מהשקיעה או מצאת הכוכבים.

תשובה **מצאת הכוכבים.**

שאלה בחופה הנערכת עם צאת הכוכבים, האם ניתן לנגן כבר קודם החופה בעת ליווי החתן והכלה.

תשובה **הכנסה לחופה היא גם מצוה, וניתן להקל בזה.**

תספורת חתן וקרויני בל"ב בעומר

שאלה בחתונה הנערכת בליל ל"ג בעומר, האם מותר לחתן, לאביו ולאחיו להסתפר מבעוד יום בל"ב בעומר, שהרי לא יספיקו להסתפר בליל החתונה.

תשובה ניתן להקל לחתן, וכן להוריו ואחיו, כיון שאיסור תספורת אינו מדינאי דגמרא, אלא מנהג קדמונים (סור או"ח תנצ"ב), ויצטער החתן אם יבואו לחתונה כשהם מגודלי שיער, נראה שאפשר להקל (וכעין דברי השערי תשובה תקנא, א).

נעשה בר מצוה בשבת

שאלה מי שנעשה בן י"ג בשבת, מתי יעלה לתורה.

תשובה **חייב לעלות לתורה בו ביום שנעשה בן י"ג, כדברי הביאור הלכה (קל) "נער שנעשה בר מצוה בו ביום קודם לכל, מלבד לחתן ביום חופתו".** אמנם אינו צריך לעלות דווקא בשבעה קרואים אלא יכול לעלות אף למפטר, כפי שבשאר חיובים כיום פטירת הוריו רשאי לעלות אף למפטר.

לאחר העליה יברך האב "ברוך שפטרני" למרות שאף קטן יכול לעלות למפטר, ואין זה מעשה המוכיח את גדלותו. ואף שכתב המשנה ברורה (שם) נהגו שלא לברך ברוך שפטרני עד שהנער עושה המוכיח את גדלותו, כגון כשקורא בציבור או עולה כשליח ציבור, כיון שאינו נוהגים לברך בשם ומלכות על הברכה, ממילא אין נפק"מ מתי בדיוק מברך.

אף את "שמחת" הבר מצוה ראוי לעשות באותו היום כדברי המשנה ברורה (רס"ה, ו) "מצוה על האדם לעשות סעודה ביום שנעשה בנו בר מצוה כיום שנכנס לחופה, והיינו ביום שנכנס לשנת ארבע עשרה. וטעם הסעודה משום שעכשיו נעשה איש ישראל שנצטווה במצוות התורה".

שתילת זרעים קודם שמיטה

שאלה עד מתי ניתן לשתול זרעים ולטעת אילנות קודם השמיטה.

תשובה **כל דיני 'תוספת שביעית' לא נוהג בזמן שאין בית המקדש ולא נוהגת שמיטה מדאורייתא** (רמב"ם שמיטה ויובל ג, ט). אמנם בכדי שלא ימנהגו לשנות ערלה משנת השמיטה, ויטעו לומר שנטע בשמיטה, יש להקדים אף בשמיטה דרבנן ולזרוע בזמן שייחשב 'שנה אחת' למניין הערלה עוד קודם השמיטה, שהוא ל' יום. ויש להוסיף עוד י"ד יום כיון שמשתעת הזריעה לא מתחילים למנות עד שייקלטו הזרעים בקרקע י"ד יום (שם א).

פשר עומק מידת הדין בימי הספירה

לכן נהפכו הימים הללו משמחה ליגון. ובמקום שנשמח בהם כמו בערב חתונה, נוהגים בהם דיני אבלות, ואף במהלך הדורות אירעו גזירות קשות ורעות על עם ישראל דווקא בימי ספירת העומר, החל בבית מדרשו של רבי עקיבא שנסגר, והתורה העצומה שאבדה עם פטירתם הטראגית של עשרים וארבעה אלף מתלמידיו, וכן בשנות ת"ח ות"ט בהן אירעו לישראל פרעות קשות, כאשר הגויים בזו ושדדו, הרגו ופצעו נערים וזקנים מגדולי הדור ממש, ואנשים נשים וטף נשחטו לאלפים ולרבבות.

לכן מקפידים באמירת 'אב הרהמים' במוסף של שבת בכל השבתות שבימי הספירה, כיון שעיקר גזירות אלה אירעו בימי הספירה. כמו כן בימי השואה קהילות הונגריה הושמדו בחודש אייר ובערב חג השבועות. ואף בימים אלו ממש, לצערנו, אנו עדים להתפרעויות של צעירים ישמעאלים הגורמות לנוכי גוף וממון עד כדי פיקוח נפש.

אשר על כן שומה עלינו להתחזק ולהתכונן כראוי לשלמות קבלת התורה, עם כל תנאי וקנייניה.

הנהגה בקריאת עיתון

ההכנה הראויה נדרשת בשלמות המידות כלשון רבינו יונה (אבות ב, יז) "התקן עצמך ללמוד תורה - במידות טובות, כי התורה לא תשכון במי שלא מתוקן במידותיו".

ואמנם בין הקניינים ההכרחיים לקבלת התורה, נמצאת מידת 'נושא בעול' (אבות ה, ו), ובעצות צרה עוררו רבותינו לתיקון מידה זו שלצערו לוקים אנו בחסרונה מאד.

ואמר הגר"ש וולבה כי אמנם יש לקרוא עיתון בכדי להכיר ולהתוודע לחסדי ה' המרובים האופפים אותנו בכל עת, אך הקורא עיתון תוך כדי לגימת כוס קפה להנאתו, יש בו ממין האכזריות, שהרי העיתון מלא בטרגדיות יום יומיות בגוף בנפש ובממון ישראל ברחבי תבל, ואותו אחד קורא את הידיעות המצערות תוך כדי לגימת קפה בהנאה, ועוד מבקש להוסיף סוכר להשלמת הטעם, הרי זו

כל תורת המועדות מוזכרת בפרשתנו לפרטיה, וכידוע בכל פעם שקוראים בתורה על זמן מסוים, יורד השפע של אותו מועד, שהרי "הקריאה מעוררת את הזמן", ממילא בשבת זו ניתן להיות מושפעים בכל הרוממות המושגת בכל המועדות כולם.

ואכן נהגו בחצרות החסידים שכל מי שלא זכה במהלך החג להסתופף בצלו של האדמו"ר, הגיע לשבות בשבת זו אצל האדמו"ר, ובכך נחשב שקיבל את כל השפעת המועד מחדש.

בין המועדות נצטוונו בפרשה על ספירת העומר. מבאר האור החיים (ויקרא כג, טו) שספירת הימים קודם קבלת התורה, היא כעין ספירת הימים שסופרת הכלה לטהרתה קודם חתונתה.

וכיון שיום חתונתו יום שמחת לבו זהו יום מותן תורה (תענית לא, א) ורצה הקב"ה להודווג עמנו, הרי אנו ככלה כלפי החתן הקב"ה. ולכן ציוונו בספירה, כדי שנהיה מוכשרים להתאחד עמו בקבלת התורה.

ואמנם לצד הפלגת טומאתנו מחד והפלגת קדושת וטהרת הקב"ה מאידך, ציוונו לספור לא רק שבעה ימים, אלא שבעה שבועות תמימות.

וכל זה הוא כהיטהרות לקראת החתונה הגדולה, בחג השבועות בעת מתן תורה, בה נתאחד להיות בבחינת קודשא בריך הוא, אורייתא וישראל חד הוא.

גזירות שאירעו בספירת העומר

המשגיח הגר"ש וולבה עוררנו כי אמנם ימים אלו מושפעים בשפע עצום ברוחניות ובגשמיות כהכנה לקבלת התורה ואמורים להיות ימי שמחה כימים בהם מתכוננים לקראת שמחת נישואין, אך כיון שלא מנצלים כראוי בהכנה ראויה ומושלמת את ימי ההכנה וההיטהרות לקראת קבלת התורה, התורה תובעת את עלבונה.

ולכן עומק מידת הדין המתגלה בימים אלו, הוא חלק כל יתק מההכנה לקבלת התורה - כדי שנפנים שאנו חלק מהעם הנבחר שקיבל את התורה ועלינו מוטלת הזכות והחובה לנצור אותה מכל משמר, ולשאת בנטל הפרתה חוקיה.

הלכה למעשה

ומחמת כן יש למעט עצי פרי לא יאחר מט"ז אב סמוך לשקיעה (החון איש יו, כט), אמנם עצי סרק וגוי שלא מונים לערלה יכול לזרוע עד כניסת ראש השנה של השמיטה.

הנהגת אבלות לבן מאומץ

שאלה האם בן מאומץ צריך לשבת שבעה ולנהוג מנהגי אבלות, אחר פטירת אביו המאומץ והאם יש הבדל מאיזה גיל אומץ על ידם.

תשובה ילד מאומץ פטור מכל דיני האבלות לגמרי. אמנם אם חפץ רשאי לנהוג בזה. כמבואר ברמ"א (שערי, י) "מי שרוצה להחמיר על עצמו להתאבל על מי שאינו צריך, או ללוש שחורים על קרובו אין מוחזין בידו" ובדרכי משה (שם ה) "על אזהבו נמי יכול לעשות שהרי דוד קיבל הבראה על אבנר" וכל שכן על הורים מאמצים שבוודאי השקיעו בו רבות וצער גדול בהעדרם. אך כתב הרעק"א (שם) שכל זה הוא בתנאי שלא יבטל מצות עשה מחמת כן כתלמוד תורה וכיו"ב.

אמנם משום חובת הכרת הטוב עליו לפעול לעילוי נשמתם, בלימוד תורה בכלל ומשניות בפרט, ובנתינת צדקה ותיקון המידות לעילוי נשמתם. ואם הוריו המאמצים לא זכו להשאיר זרע של קיימא בבנים המתפללים כש"ץ, ראוי לו להתפלל כשליח ציבור לעילוי נשמתם ולומר קדיש, אך אינו דוחה חיובים אחרים.

נטילת ידיים לאחר תרומת דם

שאלה לאחר תרומת דם ובדיקת דם, האם מחויב בנטילת ידיים.

תשובה צריך נטילה כיון שמוציאים ממנו כמות גדולה של דם, והרי זה (אורח חיים ד, יט) כמקוץ דם מן הכתפיים. אמנם לאחר בדיקת דם רגילה אין צורך נטילה, כיון שמוציא רק מעט דם.

הילולא והודיה על נס הנגיף

ל"ג בעומר הוא יום מלא שמחה, ומבואר ברמ"א (תצנ, א) כי הוא מחמת שבו פסקו תלמידי רבי עקיבא למות.

הגאון רבי זלמן סורוצקין חידד בדרך צחות כי הוא סמל לעם המלומד בתלאות, בכך ששמחת היום באה על כך שהוא יום שאין בו צרות, אף ללא שנעשה בו נס מיוחד, שהיא כשלעצמה סיבה לשמחה יתירה.

מכוח התבוננות זו תגדל שמחתנו בשנה זו כאשר מעלים את האבוקה בארץ הקודש לזכר שמחת הרשב"י בתוך קהלא קדישא במקדלות רבבות אלפי בני ישראל, באותה העת אשר בחלק נכבד ממדינות העולם יושבים מסוגרים בבתיים מאימת הנגיף הממשיך להכות ולהפיל חללים ה' ירחם. שומה עלינו להתחזק בהודיה שאחר התלאות הרבות, יושבי ארץ הקודש ניצלו אף מהצרה הזו בס"ד, ואט אט בחסדי ה' המיטיב עמנו נעלם הנגיף כמעט לגמרי.

"נמשחת" ב"אשריך"

במעשה עם גזירת המוות שריחפה על ראשו של רבי שמעון בר יוחאי, שמחמתה נאלץ להסתתר במערה י"ג שנה, עולה תמידה רבתית.

הרי ניסים רבים נעשו בזה, ובראשם מה שהצמיח הקב"ה בפתח המערה באמצע מדבר שממה עץ חרובים ומעין נובע מים זכים.

ויש לתמוה לשם מה עשה עבורם נסים אלו לסייע בצרתם, והלא יכול היה הקב"ה להרוג את הקיסר או לבטל את גזירתו.

ונראה שהקיסר וגזירתו המשיכו להתקיים דווקא משום שכך רצה הבורא יתברך, ובכדי שנוכח לגדלותו של הרשב"י המאירה עד ימינו אנו, היה נצרך שיתעלה בלימודו, מתוך צער המערה הגדול שהיה מנת חלקו במשך שלש עשרה שנה.

ולא מפני שרדף אחריו הקיסר, ישב רבי שמעון במערה, אלא שסיבב הקב"ה שישב במערה, על ידי שגור עליו הקיסר מיתה.

הרי שאף מה שנדמה בעינינו כצרה צרורה, מסובב הסיבות גרם בזה סיבה לטובה, ולא רק שנוצר מזה טוב, אלא כל הרעה אינה אלא 'טובה'. לעתים זוכים להבחין בכך, ולעיתים "כבוד ה' הסתר דבר" (משלי כה, ב). אך רשב"י זכה להיות מאושר גם אם שלא הבחין מיד בטוב הטמון בו.

וניתן להליץ בלשון הפיוט "בר יוחאי נמשחת אשריך" שסוד משיחתו של רשב"י לגדולה בזכות שהיה שריו תמיד ב"אשריך", וכגון שאמר לחמיו רבי פנחס בן יאיר לאחר שיצא מהמערה, "אשריך שראיתי בכך". וההפצים לדבוק בדרכו, מתחזקים בדרכו, באמונה שהכל לטובה, ומאשרים בכל דבר ועניין.

אכזריות של ממש.

עלנו לשמור שלא יכהו רגשות הערבות הפועמים בקרבנו עד מצב בו אנשים עוברים ברחוב בשעה שנשמע כרוז אודות אלמנה ויתומים רכים הזקוקים לעזרה, ואמנם ממשיכים לצעוד באותה צורה כאילו לא שמעו מאומה.

אחד מתלמידיו של **הגאון רבי חיים שמואלביץ** ראש ישיבת מיר סיפר לי שהלך קודם נישואיו להזמין לחתונה. כשעמד על מפתן חדרו, קפא על מקומו ולא נכנס. לתמידה הרבנית מדוע אינו נכנס, השיב: קול בכי עולה מן החדר, איני יכול להיכנס פנימה ולהפריע לראש הישיבה בשעה קשה זו.

אה... השיבה הרבנית, כך זה בכל בוקר, בשעה שראש הישיבה קורא את העיתון עם כל ידיעות המעצבות, הוא מרטיב את העיתון בדמעות. תיכנסו פנימה, תיכנסו, ואז הוא יפסיק לבכות.

היו אלה דמעות של נשיאה בעול, של השתתפות פנימית בכל צרה או טרגדיה אליה התוודע דרך העיתון.

התקף לב מצער הזולת

סבתי הרבנית רחל קוק מטבריה נהגה לסדר בשעות הלילה המאוחרות את הפניות הרבות לסיוע ועזרה אותן קיבלה מכל חלקי הארץ. היא השתדלה לשלוח לכל פנייה חמישים שקלים לכל הפחות, ופניות רבות נערכו על שולחנה. מלאכת קודש זו גולה ממנה זמן רב מדי לילה, ותוך כדי קריאת המכתבים וסידור המעטפות, שמעה את החדשות.

ביום בו אירע פיגוע או כל צרה טראגית ל"ע היינו משתדלים בכל דרך שהיא לא תשמע על כך. כיון שכאשר היתה שומעת על צרות, היתה מתייפחת מרוב צער על המשפחות הכאובות.

פעם התעוררנו מקול זעקותיה, ולתמידהנו הסבירה שכעת שמעה כי מחבל עלה על אוטובוס ודקר למוות אברך בשם הרב הייזלר הי"ד.

קולות הבכי על הרצח הפתאומי באכזריות נוראה, הלכו וגברו כל הלילה עד שבבוקר הובהלה לבית חולים, אחר שלקתה בהתקף לב. וכל זה מחמת בכי על יהודי שלא הכירה.

לאחת מבתות המשפחה שאמרה לה כי אין ביכולתה לתמוך בכל אחת מקריאות הצדקה המרובות ל"ע, ייעצה: אם את לא יכולה לתרום להם כסף, אל תזרקי את הפניה לפח, לפחות תבכי איתם.

ואנו... אוזנינו מקבלות עוד ועוד צרות, לעתים אנו מצטערים ואולי אף מנסים לנחם את הידיד הכאוב. אם הזמן עומד לרשותנו, אולי מוסיפים גם תפילה קצרה, אך מיד ממשיכים הלאה לענייני היום.

בית הוראה הכללי
ירושלים

בראשות
החוקר י"ב בן ציון הכהן קוק שליט"א

מוקד ההלכה
שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

להנצחה בעלון באמצעות
בקופת בית הוראה הכללי ירושלים
שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות
וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:
Beithorah@gmail.com